

İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE YORUMLAR

1.) DİN ANLAYIŞI

Din, Allah'ın peygamberler aracılığıyla insanlara gönderdiği öğütleri içerir. Din anlayışı ise bu öğütleri insanlar tarafından içinde buldukları şartlarına göre algılanma ve yorumlanma biçimleridir. Bundan dolayı da din tek iken, din anlayışları farklı olabilir.

Din ile dinin yorumları birbirinden farklı olabilir. Çünkü din, vahye; dinin anlaşılması ise insanların algılama ve yorumlarına dayanır. Ayrıca din değişmez, din anlayışı değişebilir. Ancak din anlayışı hiçbir zaman dinin özüne ters düşmemelidir.

BİLGİ KUTUSU

Mezhepler;

- Din değil dinin yorumudur.
- Düşünce zenginliğidir.
- Kolaylıktır.
- İnsan ürünüdür.
- Değişime açıktır.
- Sorunlara çözüm arayışıdır.

İslam Düşüncesinde Yorum Farklılıklarının Ortaya Çıkış Sebepleri

İnsanın Yapısından Kaynaklanan Sebepler

Kültürel Sebepler

Siyasi Sebepler

Sosyal Sebepler

Coğrafi Sebepler

Dini Metinlerden Kaynaklanan Sebepler

1- İNSAN UNSURU

İnsanların anlayış ve düşünceleri birbirinden farklıdır. Bu farklılık Allah'ın onlara verdiği akıl, tefekkür ve düşünce kabiliyetinin doğal bir sonucudur. İnsanların kabiliyetleri, huyları, ilgileri, ihtiyaç ve beklentileri gibi temel özellikleri birbirinden farklıdır. Mesela aynı resme bakan kişiler, birbirinden farklı duygular hissedebilir, aynı kitabı okuyanlar değişik yorumlar yaparak farklı sonuçlar elde edebilirler. Aynı resim üzerinde farklı duyguların hissedilmesi ve aynı kitaptan farklı yorumlara gidilmesi insanların yapısındaki farklılığın önemli bir sonucudur. İnsan yapısının bu çeşitliliği dinî konuları farklı yorumlamaya etki etmiş ve çeşitli ekollerin ortaya çıkmasının sebeplerinden biri olmuştur.

2- KÜLTÜREL SEBEPLER

İslam dini kısa bir zaman içinde Arap Yarımadası'nın dışına yayılmış ve Suriye, İran, Irak, Mısır gibi bölgeler İslam coğrafyasının bir parçası hâline gelmiştir. Bu bölgelerde Hristiyanlık, Yahudilik, Mecûsilik ve Zerdüştlük gibi inançlar yaygın bir şekilde bulunmaktaydı. Müslümanlar fethettikleri bu bölgelerde karşılaştıkları din ve inanç mensuplarıyla bir arada yaşamak durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla bazı Müslümanlar yaşadıkları coğrafyadaki kültür, örf, âdet ve geleneklerinden etkilenerek İslam dininin anlaşılmasında ve yorumlanmasında farklı bir yaklaşım benimsemişlerdir. İslam dinini yeni benimseyen Müslümanlar dinî konuları anlamada ve yorumlamada önceki din, kültür, örf ve âdetlerinin etkisinden tamamen kurtulamamışlardır.

3- SİYASİ VE SOSYAL SEBEPLER

Peygamberimizin vefatından sonra kimin halife olacağıyla ilgili tartışmalar, ileri sürülen görüşler ve her görüşün ayet ve hadislerle delillendirilmesi çabaları birçok mezhebin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hz. Ali ile Hz. Aişe arasında meydana gelen Cemel Vakası ile Hz. Ali ve Muaviye bin Ebu Süfyan arasında meydana gelen Siffin Savaşı Haricilik ve Şiilik gibi siyasi-itikadi ekollerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Ayrıca bu savaşlarda ölen ve öldürülen Müslümanların dünya ve ahiretteki durumlarının ne olacağıyla ilgili tartışmalar da Mürcie ve Mu'tezile gibi itikadi yorumların doğmasına zemin hazırlamıştır. Bundan dolayı siyasi bir güce dayanan mezhep ve görüşler varlığını devam ettirmiş diğerleri varlığını devam ettirememiştir.

Sosyal olarak köy yaşamı ile şehir yaşamı ve sosyal yapısı birbirinden farklıdır. Bundan dolayı da şehirlerdeki dinî kavrayış ve yaşam köylerdeki dinî anlayış ve yaşamdan farklılık gösterir. Ayrıca, savaş, doğal afet, siyasi ve ekonomik krizler de toplumların sosyal yapılarını derinden etkiler. Bu durum dinî konularla ilgili farklı yorumların ortaya çıkmasına önemli ölçüde zemin hazırlayan sebeplerden biridir.

4- COĞRAFİ SEBEPLER

Farklı coğrafyalarda yaşayan Müslümanların yaşam şekilleri ve ihtiyaçları da buldukları bölgenin özel koşullarından etkilenmiştir. Dolayısıyla coğrafi sebeplere dayanan yaşam biçimlerindeki çeşitlilik dinin uygulamaya yönelik alanlarına farklı şekilde yansiyarak değişik yorum ve uygulamaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Mesela coğrafi sebeplere bağlı olarak kıyafet, yemek kültürü ve diğer alanlardaki örf ve âdetlerin çeşitlilik arz etmesi İslam düşüncesindeki yorumlar üzerinde de belirgin bir biçimde etkisini göstermiştir. Bölgeleri, örf ve âdetleri farklı olan insanlardır. Müslüman olduktan sonra da İslam'ın ilkelerine uyan eski örf ve âdetlerini bir ölçüde devam ettirmişler, dinin özüne uymayanları ise reddetmişlerdir. Bunun sonucunda o bölgelerde farklı dinî uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu durum, İslam dininin, farklı bölge ve sosyal şartlara uyum sağlayabilme kabiliyetine sahip olduğunu gösterir. Çünkü İslam dini evrenseldir.

5- DİNİ METİNLERDEN KAYNAKLANAN SEBEPLER

Kur'an-ı Kerim'de müteşâbih olarak isimlendirilen ve farklı şekillerde anlaşılan ancak Kur'an'ın bütünü göz önünde bulundurulduğunda doğru anlaşılması mümkün olan bazı ifadelerle ilgili yapılan açıklamalar yorum farklılığına zemin hazırlamıştır. Mesela Kur'an'da, "Allah'ın eli" ve "Allah'ın yüzü" gibi ifadeler yer almaktadır. İslam âlimlerinden bazıları bu ifadeleri herhangi bir yoruma tabi tutmadan olduğu gibi anlayarak Allah'ın, insan gibi eli ve yüzü olduğunu ileri sürerken bazı âlimler de bu ifadeleri "Allah'ın kudreti" ve "Allah'ın zâtı" şeklinde yorumlamayı tercih etmişlerdir.

FIKHİ YORUMLAR (AMELİ MEZHEPLER)

	KURUCUSU	YAYGIN OLDUĞU YERLER	İLKELERİ delilleri (Kitap, sünnet, icma, kıyas)	KİTABI
Hanefilik	Numan b.Sabit Ebu Hanife Doğum: 699 Ölüm: 767	Türkiye, Balkanlar, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Irak, Suriye ve Türk Cumhuriyetleri	Nakil ile akıl ve hadis ile re'y arasında dengeli bir yol benimsemeye çalışmıştır. Dinin genel ilkelerini, toplumun geleneklerini ve insan için faydalı olanları dikkate alarak yapmış olduğu içtihatlar, Hanefi mezhebinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ebu Hanife'nin önde gelen öğrencilerinden İmam Muhammed ve Ebu Yusuf gibi âlimlerin bu mezhebin gelişmesine ve yayılmasına önemli katkıları olmuştur. Farz ve sünnet arasında vacip adını verdiği bir hüküm koymuştur.	Fıkhul Ekber
Malikilik	Malik b.Enes Doğum: 712 Ölüm: 795	Mısır, Tunus, Cezayir, Fas ve Sudan	Görüş ve uygulamalarında Kur'an, sünnet, sahabe ve tabiin sözlerini kaynak kabul eder. Maliki mezhebinin en önemli özelliği, Medine halkının uygulamalarına diğer mezheplerden daha fazla önem vermesidir. Bunun için de Medine halkının örfü, dinin anlaşılmasında önceliklidir. Çünkü Hz. Peygamber, yaklaşık on yıl burada yaşamış, onların örf ve âdetlerinden dine aykırı olanları kaldırmış, bir kısmını düzeltmiş ve bazılarını da dokunmamıştır	Muvatta
Şafilik	İmam İdris eş-Şafii Doğum: 767 Ölüm: 841	Ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile Mısır, Suriye, Filistin, Irak ve Endonezya	Şafii mezhebi de diğer mezhepler gibi herhangi bir meselenin çözümü için ilk önce Kur'an ve sünnete başvurur. Eğer bir mesele hakkında hüküm Kur'an ve sünnette varsa başka delile başvurulmaz yoksa önce icma ardından da kıyas deliline gidilir. İmamı Şafiiye göre, rükudan kalkınca eller kaldırılır. Kan abdesti bozmaz, kadına dokunmak abdesti bozar.	Er-Risale
Hanbelilik	Ahmet b.Hanbel Doğum:781 Ölüm: 855	Hicaz bölgesi, Irak, Suriye, Filistin ve Mısır'da yaygınlaşmıştır. Ayrıca Hanbeli mezhebi, Suudi Arabistan'da resmi mezhep konumundadır.	Muamelat konularında da "Eşyada asıl olan mubahlıktır (helal olması)" ilkesini dayandırmıştır. Tabiin fetvalarını da kaynak olarak benimser ve hakkında hüküm bulunmayan konularda icma ve sahabe kavline başvurur. Hanbeli mezhebinin en önemli özelliği re'y ve kıyastan daha çok ayet, hadis ve sahabe kavli (sözü) gibin nakli delillere dayanmasıdır	El-Müsned
Caferilik	İmam Caferi Sadık Doğum: 699 Ölüm: 765	İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, bazı körfez ülkeleri ile Afganistan ve Pakistan	Kur'an-ı Kerim ve sünnetin yanı sıra masum kabul ettikleri on iki imamın sözlerini de delil olarak kabul ederler. Dinî konularda içtihat etme yetkisine sahip olmayanlar hayatta olan bir müçtehedî kendisine rehber edinerek taklit etmek zorundadır Caferilik mezhebine göre namazın rükünlerini sırasıyla ve peş peşe yapmak farzdır. Ayrıca namazda ikinci rekâta rükûya varmadan Kunut okumak, ayaktayken elleri aşağıya salmak, rükû ve secde zikirlerinden sonra Hz. Muhammed ve ehl-i beyti için salavat getirmek sünnettir.	Misbâhu's-şerî'a ve miftâhu'l-hakîka Tefsirül Kur'an

SİYASİ VE İTİKADİ YORUMLAR

	YAYGIN OLDUĞU YERLER	İLKELERİ	
Hariciler	İbadiyye ekolü günümüze kadar varlığını devam ettirerek gelmiştir. Günümüzde İbadiler, daha çok Kuzey Afrika'nın bazı bölgeleriyle Madagaskar, Zengibar ve Umman Sultanlığı'nda yaşamaktadırlar.	<ol style="list-style-type: none"> 1- 657 yılındaki Sıffin Savaşı'nda Hz. Ali'yi destekleyen bir grup, savaşın sonlarında gündeme gelen Hakem Olay ile birlikte ondan desteğini çekerek ayrılmıştır. Hariciler, "Hüküm yalnızca Allah'a aittir." sloganıyla ortaya çıkmıştır. 2- Hz. Ali'nin de Muaviye karşısındaki haklı davasını hakeme götürmeyi kabul ettiği için kafir olduğunu iddia etmişlerdir. 3- Halife olmak için Kureyşli olmak şart değildir. Köle bile olsa ilim ve cesaret sahibi her Müslüman halife olabilir 4- İman ve ameli birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Büyük günah işleyen kimse kafir olur 5- Kafir olduğunu düşündükleri insanları öldürmekten çekinmemişlerdir. 	
Şiiiler	İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, bazı körfez ülkeleri ile Afganistan ve Pakistan, Yemen, Lübnan	<ol style="list-style-type: none"> 1- Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden sonra belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Şii Hz. Ali taraftar ve takipçilerine denir. 2- İlk halifenin Hz. Alin'in olması gerektiğine inanırlar, 3- Ehli beyt sevgisi mezhebin en önemli değerlerinden biridir. 4- İlkeleri tevhit, adalet, nübüvvet, imamet ve ahiret (mead) olmak üzere beştir. 5- İman esasları içinde yer alan imamet inancına göre imamların sayısı on ikidir. On ikinci imam hâlen sağdır ve günü geldiğinde tekrar dönerek yeryüzünü adaletle dolduracaktır. 6- Şia'nın diğer önemli bir ekolü olan Zeydiye, İmamiye'nin dördüncü İmam olarak kabul ettiği Ali Zeynelabidin'in oğlu olan Zeyd'i imam olarak kabul eder. Bunlar Yemen'de yaygındır, İmamların günahsız olduğunu kabul etmezler. 7- İmamiye Şiiilerine göre imamlar (oniki imam) günahsızdır. 	
Mutezile Kurucusu Vasil bin Ata	Günümüzde mensubu yoktur	<ol style="list-style-type: none"> 1- En önemli ilkeleri i tevhit, adalet, vaad ve vaid, el-menzilü beyne'l-menzileteyn, el-Emru bi'l-ma'ruf ve'n-nehyu ani'l-münker 2- Büyük günah işleyenler ne mümin ne de kâfir olup ikisi arasında bir yerdedir. 3- Allah ahirette kesinlikle görülemeyecektir, 4- Bir şeyin iyi ya da kötü olduğu akıl yoluyla bilinebilir. 5- Allah zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birdir. Allah zatı ile bilir, zatı ile görür ve zatı ile işitir. 6- Kul hür bir iradeye sahiptir. Kendi davranışlarının yaratıcısıdır. Bu durum Allah'ın adaletinin gereğidir. 	
Maturidilik (Ehli Sünnet) İmamı Mansur Muhammed Maturidi Doğ-öl: 852-944	Türkistan, Malezya, Endonezya, Kafkaslar Rusya, Türkiye, Ortadoğu ve Balkanlar	<ol style="list-style-type: none"> 1- Akıl ve ayet hadis arasında kendine özgü bir denge kurmayı başarmıştır. 2- İman, dil ile ikrar ve kalp ile tasdikten ibarettir. Amel imana dâhil edilemez. 3- Allah vardır, birdir, eşi ve benzeri yoktur. İnsanın, akıl yoluyla Allah'ın varlığına ulaşması mümkündür. 4- İnsan cüz'î iradesiyle bir şeyi ister Allah da kudretiyle yaratır. 5- Bir şey iyi olduğu için Allah o şeye iyi kötü olduğu için kötü der. 	Kitapları Kitabu't-Tevhid Te'vilatu'l-Kur'an
Eşarilik (Ehli Sünnet) Ebul Hasan El Eşari Doğ-Öl: 876-936	Hicaz, Kuzey Afrika, Mısır, Irak, Suriye ve Endonezya'	<ol style="list-style-type: none"> 1- İman, bilgi ve tasdikten ibarettir. 2- Kendisine Allah hakkında bilgi gelmeyen İnsanın, akıl yoluyla Allah'ın varlığına ulaşması zorunlu değildir 2- Allah bir şeye iyi dediği için o şey iyi kötü dediği için kötüdür.. 	El-ibane an usül-üd-diyane